

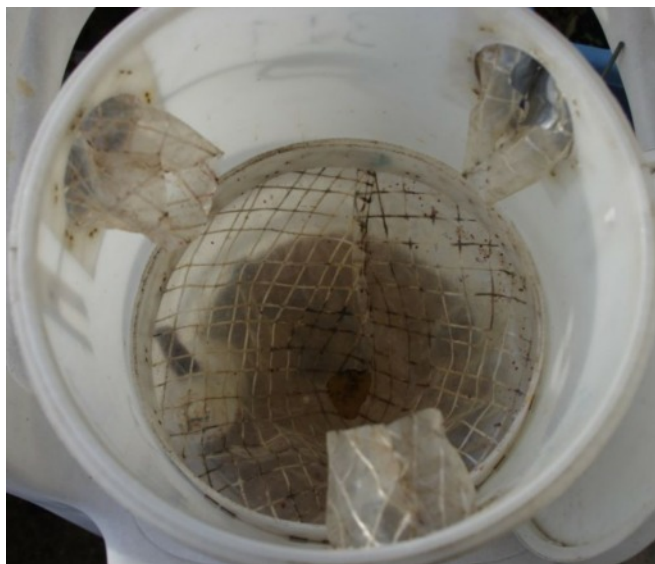
Fällor med bete för insekter i midnattssolens glans

ROGER MUGERWA PETTERSSON

Några finska fällor

Fällor med lockbete för insekter har utvecklats i Finland, och den mest kända är den så kallade Jalas-fällan (Jalas 1960), som uppvisar brister som exempelvis att det läcker in vatten vid regn. Den senaste finska fällan med bete för insekter är den så kallade Laaksonen-fällan från Uleåborg (Laaksonen m fl 2006). I norra Fennoskandien påverkar midnattssolen lampfångst så att det är nästan lönlöst med ljusfångst av insekter under juni och juli månad. Enligt Laaksonen m fl (2006) så finns det dessutom insekter som inte lockas till ljus, men där lockbete kan vara effektivt. Det gör att inventeringar av exempelvis nattfjärilar i norra Sverige bör inkludera både betes- och lampfångst (Lövbom 2020).

Under sommaren 2020 fick jag möjligheten att låna tio Laaksonen-fällor som jag betade med fikonbete utifrån det klassiska receptet 200 gram fikon, 200 gram socker, en nypa jäst och vatten så att det blir en

Figur 1. Laaksonen-fälla i originalutförande. Foto förf.

grötliknande blandning som får jäsa några dagar. Under juli blev jag tvungen att återlämna de lånade fällorna varvid jag beställde och tillverkade egna 21L och 15L fällor. De senare inköpta till låg kostnad i Umeå medan 21L fällorna var dyrare då jag bara hittade sådana hinkar på biretdskapsfabriken i Töreboda. 21L hinkarna uppvisade samma mått som Laaksonen-fällan, dvs diameter 297 och höjd 393 mm. Laaksonen m fl (2006) har använt 21L hinkar med 3-4 ingångshål av en diameter på 7,5 cm strax under locket på fällan (Fig. 1).

Modifiering av Laaksonen-fällan

Jag modifierade raskt mina egna Laaksonen-fällor med långa fallfällburkar (istället för häftade plaststrutar) och ingen tratt inuti fällan, enbart äggkartonger i botten på hinken där insekterna gavs möjlighet att söka skydd. Med en hålborrh på ca 6,7 cm så borrade jag upp Laaksonen-fällans tre stora hål, där långa fallfällburkar utan botten fungerar som trattar så att insekter kommer in men har svårt att hitta ut. Ett problem vid varm väderlek (i juli och augusti) var att många insekter försökte rymma när man öppnade locket, varför jag använde en stor lufthåv (diameter 0,5 m) som jag lade över fällan vid vittjning. Insekterna flög upp mot ljuset och håvens innehåll granskades innan de flesta återfick friheten. En levandefångst där de flesta insekterna överlever (Fig. 2).

Förutom avskurna långa fallfällburkar och avsaknad av tratt så har jag inte modifierat Laaksonen-fällan mer än att jag inte använder behållare med skumgummi för betet och en enkel krok av armeringsjärn för

att hänga upp fällan. Laaksonen m fl (2006) använder ett slags ölbete (med melass m m) där det behövs skumgummi så att vätskan inte avdunstar för snabbt. Jag har istället använt tomma yoghurtburkar som redan har ett litet bärhandtag och fyllt dessa med gamla disktrasor indränkta med fikonbete. De minsta burkarna på 500 gram är idealiska, men i brist på annat så har jag också använt yoghurtburkar av standardstorlek 1000 gram, som kräver fler disktrasor. Som krok i locket på fällan använder jag skruvögla M6 där ögla öppnas upp manuellt i ett skruvståd så att det blir en krok där jag hänga upp yoghurtburkar med fikonbete.

Två fällor gjordes av stora och tomma plastbehållare, dels en stor plasthink för kattmat och dels en 15L behållare med skruvlock. Den senare har visat sig vara en av de mest effektiva fällorna med fikonbete, både i form av antal arter och insekter som har lockats in i fällan (Fig. 3). Det kan förstås bero mest på placering, och att storlek och form på fällan är av underordnad betydelse. Lövbom (2020) placerade Laaksonen-fällor på marken vid en inventering av nattfjärilar vid Grössjön 2019. Enligt uppgift så gav det en ganska mager fångst och det är logiskt då Laaksonen m fl (2006) rekommenderar att

Figur 2. Modifierad Laaksonen-fälla med tre avskurna långa fallfällburkar. Foto förf.

fällan hängs på grenar ca 1,7 m över marken så att doften från betet kan spridas med vinden.

Fällfångst sommaren 2020

Under sommaren 2020 så har jag placerat ut Laaksonen-fällor på 17 lokaler, de flesta av dessa i Västerbotten (Robertsfors, Skellefteå och Umeå kommun) men även på enstaka lokaler i Medelpad och Ångermanland. Fällorna har varit aktiva från maj till slutet av november där en del lokaler användes under sommaren varpå fällorna flyttades till andra lokaler under sensommar och höst. I samtliga fall har fällorna hängts upp på grenar ca 1,7 m över marken med en metallkrok eller najtråd och tiden mellan vittjningen av fällorna har varierat från enstaka till flera dagar. Under försommar maj-juni så kan man lämna fällorna under flera dagar utan vittjning, men i juli och augusti bör de vittjas med några få dagars mellanrum då fällan kan fyllas med insekter (både fjärilar, flugor och skalbaggar m m) varpå risken ökar att det dör insekter i botten av fällan. Det behövs dessutom mer äggkartonger under högsommaren då de fylls upp snabbare med stora nattflyn och andra insekter som tar plats.

Laaksonen m fl (2006) använder behållare med bedövningsvätska som gör att fällan kan vittjas med 1-2 veckors mellanrum. Nackdelen är att man med bedövningsmedel avlivar stora mängder av insekter, och fällan kan användas för levandefångst om den vittjas med några få dagars mellanrum. Mitt syfte med Laaksonen-fällor har varit att hitta mer ovanliga arter i den så kallade svansen av en art-abundansfördelning, dvs arter som uppträder i enstaka individ och som inte dominerar individmässigt i det ekologiska samhället.

Fångstresultatet har varierat stort från inga insekter förutom enstaka flugor i maj och juni till stora mängder av fjärilar, flugor och skalbaggar. Den mest givande placeringen

har ofta varit i en kantzona av skog i sydvästlig riktning, som myrskant samt skogskant mot ruderat- och åkermark. Fällor som placerats i gles skog som tallsumpskog på myr har också gett ett gott fångsresultat, medan fällor i tät skog har uppvisat inga eller mycket få insekter. Fällorna kan attrahera stora mängder av fjärilar i form av malar, mott, mätare, nattflyn, sikelvingar etc, men även skalbaggar som långhorningar och inte minst flugor. De senare (flugorna) har släppts tillsammans med vanliga långhorningar som lövträdslöpare (*Rhagium mordax*), medan mer ovanliga långhorningar som myskbock (*Aromia moschata*) har tillvaratagits som beläggsexemplar.

Fenologiska data

Fällorna ger också en fenologisk bild av flygtider för olika nattfjärilar som sälgflyn (*Orthosia* spp.) under vår och försommar, sommar- och höstarter som ordensflyn (*Catocala* spp.) i augusti-september och trefläckigt vågfly (*Eupsilia transversa*) i oktober-november. En av de vanligaste arterna under både försommar och senhöst har varit gotiskt sälgflyn (*Orthosia gothica*), medan andra arter av sälgflyn bara har fångats under försommaren och träflyn (*Lithophane* spp.) under hösten i september-oktober. Det senare kanske då det blir ont om andra sockerkällor under sensommar-höst, vilket också har observerats i form av att getingar främst har lockats till fällorna under hösten.

Det är dessutom betydligt enklare och lättare att använda Laaksonen-fällor än ljusfällor som kräver en strömkälla (batteri etc). Det är därför lite märkligt att Laaksonen-fällorna inte har använts i Sverige innan Lövbom (2020) nyttjade dem för inventering av nattfjärilar i Västerbotten 2019, men det kan kanske förklaras av att bete ofta betraktas som ett komplement till ljusfångst i södra Sverige. Ofta i form av tygstycken indränkta med bete som hängs

upp med klädnypor där ljuset från ljusfångsten inte stör betet. I norra Sverige är det bland andra Bert Gustafsson som har använt Jalas-fällor i Norrbotten och Sami Haapala som har fångat bland annat ryskt ordensflyn (*Catocala adultera*) med hjälp av lockbete i Medelpad. Förhoppningsvis kan denna artikel inspirera fler till att använda modifierade Laaksonen-fällor för insektsfångst i Norrland.

Citerad litteratur

- Jalas, I. 1960:** Eine leichtgebaute, leichttransportable Lichtreue zum Fangen von Schmetterlingen. *Ann. Ent. Fennici* 26: 44–50.
- Laaksonen, J., Laaksonen, T., Itämies, J., Rytönen, S. & Välimäki, P. 2006:** A new efficient bait-trap model for Lepidoptera surveys – the “Oulu” model. *Ent. Fennica* 17: 153–160.
- Lövbom, O. 2020:** Nocturnal moths use of novel habitats. A case study on a power line in a forest-mire mosaic in boreal Sweden. Dep. of Wildlife, Fish, and Environmental Studies, SLU Umeå, Master’s thesis, 2020:8.

Författarens adress:

Laxbacken 25
915 93 Robertsfors

Figur 3. Den effektiva 15L behållaren med skruvlock. Foto förf.